

Uloga društva u osposobljavanju mladih za općenarodnu obranu

Mladen Komorski, pukovnik

Poslije donošenja novog Ustava SFR Jugoslavije u posljednje tri do četiri godine postavljanje i razrada sistema odgoja i obrazovanja omladine za izvršavanje zadataka u općenarodnoj obrani bili su težišna obaveza većeg broja organa, organizacija i zajednica koje se bave problematikom odgoja i obrazovanja mlade generacije iz obrane i zaštite. Sistem odgoja i obrazovanja mlade generacije, od predškolskog uzrasta pa do završetka najviših stupnjeva obrazovanja i stjecanja naučnih zvanja, usklađen je s potrebama, mogućnostima i zahtjevima koje pred naše društvo postavlja vodenje rata u suvremenim uvjetima. U tako postavljenom sistemu osiguran je kontinuitet osposobljavanja i obučavanja na različitim nivoima obrazovanja, uz jedinstvenost sistema osposobljavanja u SFRJ Jugoslaviji. Uz razumljivu neophodnu neprekidnu i stalnu dogradnju i usavršavanje, može se u cijelosti konstatirati da sistem živi, djeluje i funkcionira.

Imajući u vidu kompleksnost, širinu, obim, kadrovske, materijalne i financijske probleme, uz stalno prisutne subjektivne teškoće, bilo je neophodno u stvaranju i realizaciji sistema odgoja i obrazovanja mladih za obranu zemlje angažirati najšire društvene snage i pronaći najpogodniji, najracionalniji i najefikasniji način provođenja tog značajnog zadatka. Činjenica da su duži niz godina gotovo sve poslove i obaveze iz ove oblasti obavljale oružane snage (prvenstveno operativna armija — JNA) i organi uprave nadležni za narodnu obranu u društveno-političkim zajednicama, uz djelomičnu suradnju i sudjelovanje prosvjetnih institucija, otežavala je pronalaženje pogodnijeg i racionalnijeg sistema osposobljavanja mladih za općenarodnu obranu. Nedostajali su kadrovi, materijalna nastavna sredstva, šire dostupna stručna literatura i drugo. Istovremeno, u našem društvu je apsolutno prihvaćena koncepcija općenarodne obrane kao način pripremanja zemlje za obranu i vođenje općenarodnog obrambenog rata, podruštvljavanje poslove obrane postalo je objektivna stvarnost, dogovaranje i sporazumijevanje kao oblik rješavanja i reguliranja pojedinih pitanja od značenja za širu društveno-političku zajednicu je afirmirano, a subjektivne snage društva postale su realna društvena snaga sa snažnim

utjecajem na osnovna pitanja života, rada i djelovanja naše samoupravne socijalističke zajednice — a time i u oblasti općenarodne obrane.

Doktrinarni i koncepcijski stavovi o pripremi i vođenju općenarodnog obrambenog rata zahtijevali su da se osposobljavanje mlade generacije za obranu zemlje postavi na drugačijoj osnovi. Istovremeno, svu tu problematiku trebalo je uskladiti i s općim društvenim kretanjima.

Sigurno je da bi se znatan dio elemenata sistema odgoja i obrazovanja omladine za općenarodnu obranu mogao regulirati zakonima i drugim upravnim aktima i dokumentima. Međutim, isto je tako sigurno da je samo najneposrednijim sudjelovanjem subjektivnih snaga društva moguće zamisliti i ostvariti ovako široko postavljen sistem odgoja i obrazovanja više stotina hiljada mladih ljudi za obranu zemlje — kao bitne komponente njihovog svakodnevnog života i rada. Pri tome korištenje ustavne institucije društvenog dogovaranja, uz puno angažiranje društveno-političkih i društvenih organizacija i drugih subjektivnih snaga društva, pokazalo je svoju punu vrijednost. Praksa je pokazala da je ovakav pristup osigurao realizaciju sistema osposobljavanja mladih za općenarodnu obranu, pokrenutog inicijativom najširih masa omladine, preko organizacija Saveza socijalističke omladine i Saveza komunista, do rada stručnih službi prosvjete i narodne obrane, te prosvjetnih institucija svih nivoa.

I

Uloga nekih elemenata subjektivnog faktora u daljnjoj izgradnji našeg političkog sistema

Subjektivni faktor socijalističkog društva, kao socijalistička i demokratska snaga društva¹ u koji ulaze društveno-političke i društvene organizacije, stručne i druge službe, naučne i druge organizacije, faktori idejnog, političkog, stručnog, materijalnog i kulturnog stvaranja, nezamjenjiv je činilac u razvoju našeg političkog sistema. Iz tog razloga Ustavom SFR Jugoslavije² i formalno-pravno je reguliran status i položaj subjektivnog faktora u našem društvu, a posebno društveno-političkih organizacija. Ustavne odredbe i intencije provedene su i kroz druge zakonske i normativne akte, ali i kroz svakodnevnu političku praksu u našem društvu. Praksa je pokazala da nije moguće, a ni potrebno, da društveno-političke organizacije imaju stručni aparat kao organi uprave, ali je zato neophodno da postoji takav mehanizam koji omogućuje utjecaj subjektivnog faktora društva, a time neposredno i društveno-političkih organizacija, na najbitnija pitanja u društvu, u koja svakako ulazi i problematika općenarodne obrane.

U razradi i realizaciji koncepcije općenarodne obrane podružtvljavanje poslova obrane jedno je od temeljnih pitanja. Najjednostavnije rečeno

¹ Kardelj: *Pravci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja*, str. 174.

² Ustav SFRJ, Uvodni dio, glava VIII: glava II, član 133 i 139.

to znači da treba osigurati da se svaki radni čovjek i građanin naše zemlje brine o poslovima obrane kao i o svim drugim pitanjima iz djelatnosti svojeg života i rada. Upravo zbog toga se može istaći da je samoupravljanje osnova mogućnosti prihvaćanja koncepcije općenarodne obrane u samoupravnom društvenom sistemu. Bez samoupravljanja nema općenarodne obrane — u društvenom sistemu u kojem radni čovjek i građanin ne odlučuje ni o čemu ne može odlučivati ni o pitanjima obrane. Oživotvorenje ovih stavova nezamislivo je bez bitnog sudjelovanja subjektivnog faktora kao načina na koji građanin Jugoslavije može ostvariti svoj utjecaj na pitanja obrane zemlje, njene spremnosti za obranu, osposobljavanja i obučavanja za aktivno sudjelovanje u obrani — a time i najneposrednije utjecati i na mogućnost ostvarivanja svojih ustavnih prava o aktivnom sudjelovanju u obrani zemlje, o nemogućnosti sprečavanja da aktivno sudjeluje u obrani zemlje, te o pravu da za izvršavanje svojih prava, a i dužnosti, mora biti obučen i osposobljen.^{3,4}

Društveno-političke organizacije, a posebno Savez komunista, imaju nezamjenljiv utjecaj u našem političkom sistemu na sva pitanja iz života i rada radnih ljudi, građana i njihovih životnih i radnih asocijacija. One moraju biti prisutne u svim aktivnostima od interesa za razvoj društva. Time je oprijedjeljeno njihovo sudjelovanje i u svim elementima problematike općenarodne obrane koja je sastavni dio najneposrednijih interesa radnih ljudi i građana naše zemlje.

Savez komunista je bitan politički faktor koji presudno utječe na razvoj društva.⁵ On se mora nalaziti tamo gdje se odvija samoupravna politička aktivnost masa. Ako je u našem društvenom sistemu samoupravna struktura društva osnova i pokretačka snaga, Savez komunista ne smije i ne može ostati izvan te strukture, a posebno mora postojati izgrađen odnos prema društveno-političkim, društvenim i sličnim organizacijama i institucijama. Značajni su zadaci koji stoje pred Savezom socijalističke omladine — najmasovnijom društveno-političkom organizacijom mlade generacije. Njeno angažiranje i dalje mora biti u razrješavanju najrazličitijih pitanja od interesa mladih u našem socijalističkom društvu. Određene obaveze i zadatke imaju i druge društveno-političke organizacije — Socijalistički savez radnog naroda, Savez sindikata i SUBNOR, koje su u našem društvu neprekidno prisutne u svim područjima društvenog života i neposrednog političkog samoupravljanja radnih ljudi i građana.

Društvene organizacije i udruženja građana sastavni su dio našeg samoupravnog sistema, iako još uvijek nedovoljno prisutni u političkom sistemu. Udruživanje radnih ljudi i građana s ciljem ostvarivanja različitih osobnih interesa sastavni je dio procesa oslobađanja rada i izvor postojanja demokratskog pluralizma interesa radnih ljudi i građana.^{6,7}

3 Ustav SFRJ, Glava III, član 172; glava VI, član 237, 238, 240 i 241.

4 Ustav SRH, Osnovna načela, glava VII.

5 Kardelj: *Pravci razvoja* ... str. 179, 207

6 Kardelj: *Pravci razvoja* ... str. 213.

7 U SR Hrvatskoj ima oko 240 društvenih organizacija i udruženja građana sa oko 2.000.000 članova. Oko 50 od tih organizacija ima posebne zadatke, obaveze i značenje za općenarodnu obranu.

Ovih nekoliko osnovnih napomena o ulozi nekih elemenata subjektivnog faktora u našem političkom sistemu omogućuje uočavanje činjenice da je koncepciju općenarodne obrane, kao integralnog dijela našeg društvenog sistema, nemoguće zamisliti i realizirati bez najneposrednijeg angažiranja subjektivnih snaga, prisutnih svugdje gdje se odvija politička aktivnost masa. Pri tome se ne radi samo o teoretskom pitanju podružtvljavanja sistema općenarodne obrane, već o objektivnoj činjenici da se doktrinarni i koncepcijski stavovi o općenarodnoj obrani, kao načinu organiziranja i pripremanja obrane naše samoupravne socijalističke zajednice, ne mogu ostvariti bez najšireg angažiranja subjektivnih snaga društva.

II

Stavovi Saveza komunista o osposobljavanju mlade generacije za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani

Pri razrješavanju različitih problema u iznalaženja najpovoljnijih oblika organiziranja obrambenog sistema naše zemlje od završetka socijalističke revolucije do danas uloga i značenje mlade generacije uvijek su bili bitan činilac za izbor konkretnih opredjeljenja i rješenja. Bez sudjelovanja omladine u gotovo svim obavezama i zadacima obrane zemlje — od vojne obaveze, radne i materijalne obaveze, obaveze služenja u civilnoj zaštiti⁸ — nije moguće zamisliti bilo kakav obrambeni sistem. Za takvu svoju ulogu i izvršavanje obaveza koje se pred nju postavljaju omladina mora biti osposobljena i obučena. Samo osposobljena mlada generacija može ispuniti očekivanja društva, ostvariti svoju ulogu, te ostvariti svoja prava u obrani svoje samoupravne socijalističke zajednice.

Razvojem društva, njegove političke i materijalne osnove, mijenjana su i konkretna rješenja u sistemu obrambenog organiziranja, s time su morali biti mijenjani i usavršavani različiti sistemi obuke, koji su bili manje ili više efikasni, ali koji su se, u suštini, oslanjali na oružane snage kao na osnovnog nosioca obrane zemlje i obrambenih priprema društva.

Koncepcija općenarodne obrane, zadržavajući bitnu ulogu oružanih snaga u sistemu obrane, a posebno u oružanoj borbi kao osnovnoj komponenti rata, postavila je problem osposobljavanja i obučavanja cjelokupnog stanovništva daleko šire. Ostvarenje ustavnog načela »...radni ljudi i građani te narodi i narodnosti Jugoslavije organiziraju i izgrađuju općenarodnu obranu kao nerazdvojan dio socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja, svjesni da je obrambena sposobnost društva i pripremljenost zemlje za obranu veća, a mogućnost agresije manja ako je razvijena općenarodna obrana kao oblik i sadržaj obrambene organiziranosti društvene zajednice...«⁹ zahtijevalo je druga rješenja u sistemu obrazovanja mlade generacije za obranu. Više nije moguće da probleme obučavanja više stotina hiljada mladih ljudi rješavaju oružane snage ili organi uprave

⁸ Zakon o narodnoj obrani, član 52.

⁹ Ustav SFRJ, Uvodni dio, glava VI, stav 1.

nadležni za narodnu obranu u društveno-političkim zajednicama. Očito, rješenje problema je trebalo tražiti šire, kako iz političkih, doktrinarnih i koncepcijskih razloga, tako i iz praktičnih razloga provođenja obuke. U ovom zadatku trebalo je angažirati veći broj organa, organizacija, zajednica i institucija, uključiti sve subjektivne snage društva i time osigurati osposobljenost mlade generacije za ostvarivanje svojih ustavnih prava, dužnosti i obaveza u obrani zemlje.

III konferencija Saveza komunista Jugoslavije vidno mjesto je posvetila problematici sudjelovanja mladih u obrambenim pripremama. Osnovni stavovi III konferencije¹⁰ o ovom problemu su slijedeći:

— što prije treba izraditi cjelovit koncept priprema mlade generacije za sudjelovanje u općenarodnoj obrani i društvenoj samozaštiti. Taj sistem mora biti postavljen tako da se ove pripreme integriraju u sve oblike organiziranja i okupljanja mladih ljudi, a posebno u redovni sistem njihovog obrazovanja, uključivši u to i služenje vojnog roka u JNA;

— mlade ljude prvenstveno osposobljavati za oružanu borbu kao osnovni oblik suprotstavljanja agresiji;

— sistemom osposobljavanja osigurati da se što veći broj mladih može angažirati u oružanoj borbi prije služenja vojnog roka;

— u pripremama osigurati povezivanje i usmjerenost idejno-političkog, vojno-stručnog, moralno-psihološkog i fizičkog osposobljavanja mladih za obranu zemlje.

X kongres Saveza komunista Jugoslavije prihvaća stavove i zaključke III konferencije o ulozima i zadacima mlade generacije u obrani zemlje, daje ocjenu izvršenja zadataka i stavova postavljenih u cilju jačanja napora na obrambenim pripremama zemlje na II i III konferenciji SKJ i 18. sjednici Predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije,¹¹ a u kongresnoj rezoluciji postavlja zadatke za daljnje jačanje jedinstvenog sistema općenarodne obrane, sigurnosti i društvene samozaštite.¹²

Očito je da Savez komunista dao vrlo objektivne i cjelovite političke stavove osposobljavanja i obučavanja mlade generacije za obranu zemlje i odredio smjernice za njihovu stručnu razradu i realizaciju.

XI kongres Saveza komunista Jugoslavije konstatira da su u obučavanju i osposobljavanju našeg društva za obranu i zaštitu postignuti krupni rezultati i obavezuje komuniste, organizacije i rukovodstva Saveza komunista u svim sredinama da se zalažu za daljnje unapređivanje organizacija, programa i sadržaja osposobljavanja radnih ljudi i građana, posebno omladine, za zadatke u općenarodnoj obrani. Ujedno kao težišni zadatak u idućem razdoblju određuje najšire samoupravno organiziranje, političko

10
III Konferencija SKJ, Rezolucija.

11
Izvrještaj o radu Saveza komunista i Predsjedništva SKJ između IX i X Kongresa (Općenarodna obrana, društvena samozaštita i sigurnost) — X Kongres SKJ — dokumenti.

12
Zadaci Saveza komunista Jugoslavije u općenarodnoj obrani, sigurnosti i društvenoj samozaštiti — Rezolucija X Kongresa.

i stručno osposobljavanje svih radnih ljudi i građana za obranu i zaštitu. Pri tome politička osnova općeg organiziranja općenarodne obrane treba da bude Socijalistički savez radnog naroda sa Savezom socijalističke omladine i drugim društveno-političkim i društvenim organizacijama, te s posebnim zadacima i obavezama komunista u tim organizacijama.¹³

Ako se konstatira da je problem nedovoljnog i društvenom trenutku neadekvatnog načina osposobljavanja mladih za aktivno sudjelovanje u obrani zemlje iniciran od strane najširih masa mladih ljudi, putem organizacija Saveza socijalističke omladine, Konferencije SKJ posvećene problemima omladine, do najviših kongresnih stavova i odluka, može se uočiti bitna uloga najširih masa i društveno-političkih organizacija kao subjektivnog faktora našeg političkog sistema u rješavanju jednog značajnog pitanja od interesa za mladu generaciju i za našu samoupravnu socijalističku zajednicu kao cjelinu.

U ovom vrlo konkretnom primjeru iz naše samoupravne političke svakodnevice može se uočiti kako se u praksi provode stavovi o ulozi Saveza komunista kao političkog faktora koji presudno utječe na razvoj društva i njegov napredak, te o Savezu komunista koji se uvijek mora nalaziti tamo gdje se odvija samoupravna i politička aktivnost masa.¹⁴ Razvoj sistema općenarodne obrane, kako u osnovi tako i u njegovim detaljima, sigurno je pitanje od neposrednog političkog i samoupravnog interesa i aktivnosti u našem društvu. Time je zagarantirano prisustvo Saveza komunista u njegovom razrješavanju.

III

Idejne i programske osnove osposobljavanja mlade generacije za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani i osnove njegovog realiziranja

Na temelju vrlo jasnih i preciznih političkih stavova III konferencije i X kongresa Saveza komunista Jugoslavije o daljnjem razvoju sistema općenarodne obrane i osposobljavanju mlade generacije za aktivno sudjelovanje u obrani zemlje Predsjedništvo Saveza komunista Jugoslavije i Predsjedništvo SFR Jugoslavije donijeli su dokumentat »Idejne i programske osnove osposobljavanja mladih za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani i društvenoj samozaštiti«¹⁵ kao idejnu platformu za utvrđivanje konkretnih programa osposobljavanja omladine za zadatke općena-

13

Uloga i zadaci SKJ u borbi za razvoj socijalističkog samoupravljanja i za materijalni i društveni napredak zemlje (V dio: zadaci SKJ u razvoju i jačanju općenarodne obrane i društvene samozaštite) — XI Kongres SKJ — dokumenti.

14

Kardelj: Pravci razvoja ... str. 179. i 180.

15

Idejne i programske osnove osposobljavanja mladih za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani i društvenoj samozaštiti

— zaključak Predsjedništva SKJ od 30. 9. 1974. godine,

— zaključak Predsjedništva SFRJ od 24. 12. 1974. godine.

rodne obrane i društvene samozaštite. Na osnovi tih stavova svi društveni faktori koji sudjeluju u realiziranju zadataka obrane zemlje izrađuju programe obuke omladine i programe vlastitih aktivnosti. U dokumentu su date obaveze svih organa, organizacija, zajednica i institucija koje su na bilo koji način uključene u pitanja odgoja i obrazovanja omladine, ali su posebno naglašeni zadaci Saveza komunista, Saveza socijalističke omladine i drugih društveno-političkih organizacija — kao i komunista koji rade u organima i organizacijama na poslovima odgoja i obrazovanja mlade generacije.

U »Idejnim i programskim osnovama« konstatirano je da su obrana i zaštita tekovina revolucije i da je nesmetan socijalistički razvoj najneposredniji interes mlade generacije, te da je njihovo ustavno pravo, obaveza i dužnost da se bore za slobodu, nezavisnost i integritet svoje samoupravne socijalističke zajednice. Omladina je najmasovniji i najdinamičniji faktor općenarodne obrane; međutim, samo socijalistički usmjerena, idejno-politički jedinstvena i osposobljena mlada generacija može izvršiti zadatke i biti nosilac aktivnosti u općenarodnoj obrani. Zbog toga osposobljavanje mlade generacije mora osigurati njeno aktivno i uspješno angažiranje u obrani zemlje.

Osposobljavanje mladih mora biti integrirano u sve oblike njihovog okupljanja i organiziranja, gdje mora doći do izražaja njihova inicijativa i aktivna uloga. Obukom mora biti obuhvaćena sva omladina — bez obzira na uzrast, spol, školsku spremu i zanimanje. Programi moraju biti jedinstveni, kontinuirani na različitim stupnjevima obrazovanja, s posebnim značenjem vojnog roka u JNA kao dijelu ukupnog odgoja i obrazovanja omladine za općenarodnu obranu. Tako se osposobljavanje provodi prvenstveno putem obaveznih programa i aktivnosti, čime se osigurava minimum općih znanja, princip obaveznosti ne isključuje mogućnost da se najrazličitijim dobrovoljnim angažiranjem mladi ljudi svestranije osposobljavaju.

Idejne i programske osnove predviđaju da se omladina osposobljava u okvirima:

- idejno-političkog i moralnog osposobljavanja,
- stjecanja vojnih znanja i vještina,
- osposobljavanja za civilnu zaštitu,
- tehničkog odgoja i obrazovanja omladine,
- fizičkog odgoja i obrazovanja,
- profesionalnog osposobljavanja mladih za zadatke općenarodne obrane u okviru svojeg zanimanja.

Pored toga, Savez komunista će podržati i usmjeravati svaku inicijativu mladih ljudi i njihovih organizacija, koja utječe na jačanje njihove uloge u općenarodnoj obrani.

Ovako precizno postavljeni ciljevi, te idejna i programska orijentacija Saveza komunista, omogućila je stručnim službama rad na razradi sistema osposobljavanja i obučavanja mlade generacije i njegovom provođenju u život. Ovaj zadatak su obavljali, u osnovi, organi prosvjete i narodne obrane u društveno-političkim zajednicama, uz sudjelovanje i drugih samoupravnih organa, organizacija i zajednica.

U realizaciji političkih odluka i stavova o osposobljavanju i obučavanju omladine za općenarodnu obranu pojavila su se dva osnovna pitanja koja su se morala uskladiti:

— Neophodnost jedinstvenog sistema obrazovanja mlade generacije u SFR Jugoslaviji za zadatke u jedinstvenoj koncepciji općenarodne obrane, na bazi jedinstvenih idejnih i programskih osnova i

— činjenice da su ustavne i zakonske odredbe veći dio obaveze iz ove oblasti stavile u nadležnost republika, pokrajina, kao i užih društveno-političkih zajednica.

Mogućnost rješenja pronađena je u korištenju institucije društvenog dogovaranja¹⁶ između odgovarajućih samoupravnih organa i organizacija i zajednica u društveno-političkim zajednicama. Realizacija ovog vrlo osjetljivog, obimnog i značajnog pitanja od neposrednog utjecaja na mogućnost provođenja koncepcije općenarodne obrane u našoj zemlji provedena je putem stručnih službi, uz puno sudjelovanje drugih subjektivnih faktora obrambenog organiziranja našeg društva, odnosno svih subjektivnih faktora našeg političkog sistema.

Priprema i donošenje nastavnih planova, programa, uputa, objašnjenja, pratećih dokumenata za realiziranje sistema, izdavanje udžbenika i druge literature, obrazovanje nastavničkog i drugih kadrova, rješavanje niza materijalnih, smještajnih i finansijskih pitanja provedeno je u neposrednim radnim kontaktima odgovarajućih predstavnika federacije, republika i pokrajina. Apsolutna jedinstvenost, kao rezultat jasnih političkih stavova, te idejnih i programskih osnova Saveza komunista, uz puno poštivanje i uvažavanje specifičnosti u pojedinim republikama i pokrajinama, rezultiralo je donošenjem međurepubličkih dogovora¹⁷ kojima su objektivno, realno i efikasno regulirana osnovna pitanja odgoja i obrazovanja mlade generacije za aktivno sudjelovanje u zadacima općenarodne obrane. Ujedno, čitav ovaj rad, proveden na navedeni način, utjecao je na to da su međurepublički dogovori u cijelosti prihvaćeni i realizirani u predviđenim rokovima i obimu, te da se provode do najsitnijih detalja u svim našim republikama i pokrajinama uz izvršavanje obaveza i od strane organa federacije.

Sistem odgoja i obrazovanja mlade generacije za aktivno sudjelovanje u zadacima općenarodne obrane realiziran je u SFR Jugoslaviji zahvaljujući u osnovi slijedećim činiocima:

— jasnim i preciznim idejno-političkim stavovima Saveza komunista u ovom pitanju,

16

Ustav SFRJ, glava II, član 120, 124 — 128

17

Doneseni su slijedeći dogovori kojima se u federaciji reguliraju pitanja osposobljavanja i obučavanja mlade generacije za općenarodnu obranu:

— Društveni dogovor o zajedničkim i jedinstvenim osnovama naučnonastavnog rada iz oblasti općenarodne obrane na visokoškolskim ustanovama u SFR Jugo-

slaviji (26. 4. 1974.).

— Dogovor o jedinstvenim osnovama obučavanja učenika za općenarodnu obranu u osnovnim i srednjim školama SFRJ (13. 2. 1975).

— Dogovor o jedinstvenim osnovama za školovanje i usavršavanje nastavnika obrane i zaštite u srednjim školama SFRJ (13. 2. 1975).

— punom angažiranju i sudjelovanju subjektivnih snaga društva u stvaranju i realizaciji sistema,

— pravilnom i pravovremenom normativnom reguliranju pojedinih pitanja i međurepubličkom usklađivanju stavova od zajedničkog interesa u federaciji,

— angažiranju stručnih službi društveno-političkih zajednica u pripremanju i realizaciji sistema,

— angažiranju neposrednih izvršilaca organizacije i provođenja osposobljavanja i obučavanja — škola, organa uprave društveno-političkih zajednica, oružanih snaga, društveno-političkih i društvenih organizacija, sredstava javnog informiranja i drugih faktora — neposredno ili posredno uključenih u ostvarivanje idejnih, programskih, dogovornih, normativnih i drugih stavova i zaključaka o odgoju i obrazovanju mlade generacije za obranu zemlje.

IV

Osnovni zadaci vodećih subjektivnih snaga društva u realizaciji sistema odgoja i obrazovanja mlade generacije za aktivno sudjelovanje u obrani zemlje

Zadaci vodećih subjektivnih snaga društva u realiziranju sistema odgoja i obrazovanja mlade generacije za aktivno sudjelovanje u zadacima općenarodne obrane neposredno proizlaze iz uloge i zadataka subjektivnog faktora u daljnjoj izgradnji našeg političkog sistema,¹⁸ čiji su i sami sastavni dio. Nije potrebno posebno naglašavati da sistem ne može funkcionirati bez apsolutnog uključenja tih snaga u realiziranje idejnih i programskih stavova i konkretnih praktičnih rješenja.

Savez komunista¹⁹ svojom cjelokupnom političkom aktivnošću u odnosu na općenarodnu obranu neprekidno utječe i na stvaranje uvjeta za aktivno sudjelovanje mladih u tim poslovima i aktivnostima. Komunisti se moraju boriti za što veće angažiranje mladih u odgovornim i rukovodećim zadacima općenarodne obrane, za marksistički odgoj mladih koji neposredno pridonosi njihovom društveno-političkom angažiranju u različitim oblastima političkog i društvenog života, a posebno u oblasti općenarodne obrane.

Socijalistički savez radnog naroda, kao organizacija u kojoj sve društveno-političke organizacije ostvaruju političko i akciono jedinstvo u svim zadacima općenarodne obrane, treba da usklađuje i programe akcija društvenih faktora u zadatku osposobljavanja i obučavanja za obranu i zaštitu.

18
Kardelj: Pravci razvoja ... str. 174 — 222.

19
Idejne i programske osnove osposobljavanja mladih za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani i društvenoj samozaštiti (Predsjedništvo SKJ i Predsjedništvo SFRJ, 1974. god.).

Svojom svakodnevnom aktivnošću neposredno pridonosi moralno-političkom odgoju mladih, njihovom društveno-političkom angažiranju, uključujući i različite aktivnosti iz oblasti općenarodne obrane.

Savez socijalističke omladine ima kao jedan od osnovnih zadataka osposobljavanje i obučavanje omladine za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani. To je dio svakodnevnog života i rada mladih i idejno-političkog djelovanja Saveza socijalističke omladine. Pored toga, organizacija mladih se mora zalagati za razvijanje društvenih organizacija koje okupljaju djecu i omladinu, za svestranu suradnju s oružanim snagama, organiziranje masovnih akcija s programima iz znanja i vještina potrebnih za sudjelovanje u zadacima obrane zemlje.

Savez sindikata svim oblicima svojeg rada utječe na aktivno angažiranje radnih ljudi, posebno mladih radnika u općenarodnoj obrani. Jačanje klasne svijesti, socijalističke solidarnosti, odgovornosti, podizanje obrazovnog i kulturnog nivoa radnika tijesno je vezano za aktivnu ulogu mladih radnika i samoupravljača u obrambenim pripremama društva.

Savez udruženja boraca NOR-a usmjerava svoju aktivnost na njegovanje revolucionarnih i borbenih tradicija naših naroda i narodnosti, razvijanje i učvršćivanje tekovina revolucije i samoupravne izgradnje, jačanje borbene i moralne spremnosti mladih u općenarodnoj obrani.

Društvene organizacije i udruženja građana, iako veoma različite po broju, ulozi i značenju u obrambenim pripremama društva, imaju veliko značenje u odgoju i obrazovanju mladih za općenarodnu obranu. Posebnu ulogu imaju društvene organizacije koje okupljaju djecu i omladinu. U djelatnostima i programskim zadacima značajnim za općenarodnu obranu ističu se: Savez rezervnih vojnih starješina, Narodna tehnika (sa savezima: zrakoplovnim, radioamatera, podvodnih djelatnosti, astronautičkim, raketnim i dr.), Savez organizacija fizičke kulture (sa sportskim savezima), Partizan — društvo za sportsku rekreaciju, Savez izviđača, Savez pionira, Vatrogasni savez, Crveni križ i neki drugi. Društvene organizacije svoju aktivnost provode redovnom programskom djelatnošću, posebno organiziranim akcijama usmjerenim na zadatke općenarodne obrane, sudjelovanjem u akcijama i vježbama oružanih snaga i civilne zaštite, dopunskim programskim sadržajima od značenja za općenarodnu obranu i na druge načine. Vještine, znanja, kolektivni život, razvijanje drugarstva, bratstva i jedinstva uz druge odgovorne i obrazovne elemente koje mladi stječu u društvenim organizacijama značajan su doprinos i dopuna općem odgoju i obrazovanju mladih koje se provodi u školama, mjesnim zajednicama i drugdje.

Posebne, stručne zadatke u odgoju i obrazovanju mladih za obranu imaju komande, štabovi i jedinice oružanih snaga, štabovi i jedinice civilne zaštite, skupštine i drugi organi društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada, mjesne zajednice — svi prema svojim mogućnostima, obavezama i dužnostima iz redovne djelatnosti.

Iz ovih nekoliko osnovnih podataka o zadacima nekih subjektivnih snaga društva u realiziranju sistema odgoja i obrazovanja mladih za aktiv-

no sudjelovanje u zadacima općenarodne obrane može se zaključiti da u našem društvu nema subjekta koji na neki način nije uključen u sistem odgoja i obrazovanja mladih za općenarodnu obranu. Općenarodna obrana kao sistem pripremanja našeg društva za obranu slobode, nezavisnosti, integriteta, Ustavom određenog društvenog poretka i prava na samoupravni vlastiti put u socijalizam može se provoditi samo na taj i takav način da u stvaranju i provođenju obrambenih priprema sudjeluje svaki naš radni čovjek i građanin i sve njegove životne i radne asocijacije. Odnosno, kako je Ustavom SFR Jugoslavije rečeno: »Općenarodna obrana u SFR Jugoslaviji jedinstven je sistem organiziranja, pripremanja i sudjelovanja federacija, republika, autonomnih pokrajina, općina, organizacija udruženog rada, mjesnih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica, te ostalih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i društvenih organizacija, radnih ljudi i građana u oružanoj borbi i u svim drugim oblicima otpora i u vršenju drugih zadataka od interesa za obranu zemlje«. ²⁰

Pripremanje mladih za obranu zemlje sastavni je dio ukupnih priprema društva za obranu i uvjet za suprotstavljanje agresiji u općenarodnom obrambenom ratu. Ono je i uvjet realiziranja doktrinarnih i konceptijskih stavova o općenarodnoj obrani zemlje, te je razumljiva težnja da se u taj zadatak uključe sve subjektivne snage našeg samoupravnog društva. Naš politički sistem to u cijelosti omogućava.

Ocjenu o tome dao je i drug Tito na XI kongresu Saveza komunista Jugoslavije.

»Želim i ovom prilikom da istaknem posebno mjesto i ulogu koju ima naša omladina u općenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti. Priprema omladine za obavljanje poslova odbrane i samozaštite danas je bolja nego ranije, ali još uvijek nisu dovoljno angažovane sve obrazovno-vaspitne institucije, društveno-političke zajednice i organizacije udruženog rada. Organizacije Saveza socijalističke omladine treba da budu nosioci i ovih aktivnosti. Ne smijemo nikada gubiti iz vida činjenicu da će omladina podnijeti najveći teret rata, ako do njega dođe, i zato je moramo blagovremeno pripremiti da bi mogla uspješno izvršavati i najsloženije zadatke«. ²¹

20
Ustav SFRJ, Uvodni dio, glava VI.

21
Tito: Savez komunista Jugoslavije u borbi za daljnji razvitak socijalističke samoupravne i nesvrstane Jugoslavije (Referat na XI Kongresu SKJ), XI Kongres — dokumenti.

Općenarodna obrana je oblik samoupravnog obrambenog organiziranja socijalističkog društva integriran u sve funkcije života i rada naše samoupravne socijalističke zajednice, te je, kao jedinstven sistem obrane naše zemlje, jedina alternativa za obranu od bilo kakve agresije. Općenarodna obrana je odgovor našega društva na probleme vođenja rata u suvremenim uvjetima. Kao integralni dio našeg samoupravnog sistema općenarodna obrana je ugrađena u sve sadržaje svakodnevnog života i rada svih radnih ljudi, građana i njihovih asocijacija — od organizacija udruženog rada i mjesne zajednice do federacije. U njenom stvaranju i provođenju angažirane su sve subjektivne snage društva — svi subjektivni faktori našeg političkog sistema.

Aktivno sudjelovanje subjektivnih snaga društva prisutno je ne samo u političkim, doktrinarnim i koncepcijskim, već i u konkretnim praktičnim pitanjima provođenja sistema općenarodne obrane, u čemu je odgoj i obrazovanje za općenarodnu obranu jedan od težišnih zadataka. Posebno značenje ima odgoj i obrazovanje mladih koji će biti okosnica naše obrane, kao što su to mladi bili i u socijalističkoj revoluciji i u izgradnji zemlje. Aktivna uloga mladih u obrani zemlje može se ostvariti samo ako je omladina idejno-politički, stručno i fizički spremna za te zadatke. Mjere koje su u društvu poduzete i koje se provode, garancija su uspjeha u provođenju odgoja i obrazovanja mladih za općenarodnu obranu. Način na koji se ovaj zadatak provodi potvrđuje integracije poslova i zadataka obrane zemlje u sve samoupravne odnose našeg društva i pokazatelj stupnja podružtvljavanja obrambenih priprema u skladu s koncepcijom općenarodne obrane.

Aktivnim sudjelovanjem subjektivnih snaga društva u svim pitanjima obrambenog organiziranja i pripremanja našeg društva moguće je ostvariti ideju koncepcije općenarodne obrane — agresoru se suprotstaviti totalnim otporom cjelokupnog naroda Jugoslavije, svim njegovim ljudskim, moralnim i materijalnim snagama. Pri tome neprekidno treba imati u vidu činjenicu da svoja prava, dužnosti i obaveze u aktivnom sudjelovanju u obrani zemlje radni čovjek i građanin može ostvariti samo ako je za to pripremljen i osposobljen.

Zbog toga ostvarivanje zadataka odgoja i obrazovanja mladih za aktivno sudjelovanje u općenarodnoj obrani ostaje jedan od težišnih pravaca aktivnosti i angažiranja svih subjektivnih snaga naše samoupravne socijalističke zajednice.